

Actieplan Biodiversiteit Gemeente Hilvarenbeek

Definitief

SRE Samenwerkingsverband Regio Eindhoven

Grontmij Nederland B.V.
Eindhoven, 12 oktober 2009

Verantwoording

Titel : Actieplan Biodiversiteit Gemeente Hilvarenbeek
Subtitel :
Projectnummer : 265574
Referentienummer : 265574.ehv.211.R001
Revisie :
Datum : 12 oktober 2009

Auteur(s) : Ing. R. van Schijndel
E-mail adres : Rob.vanschijndel@grontmij.nl
Gecontroleerd door : Ir. J.A. Ettema
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : M.M. van den Hurk
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Zernikestraat 17
5612 HZ Eindhoven
Postbus 1265
5602 BG Eindhoven
T +31 40 265 12 11
F +31 40 244 37 97
zuid@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Wat is biodiversiteit?	4
1.3	Is biodiversiteit belangrijk?.....	4
2	Biodiversiteit in Hilvarenbeek.....	6
2.1	Landschap.....	6
2.1.1	Bestaand bos- en heidegebied	7
2.1.2	Beekdal	7
2.1.3	Oude zandontginningen.....	8
2.1.4	Open en halfopen jonge zandontginning	8
2.1.5	De dorpen	10
2.2	De Geelgors als ambassadeur van Hilvarenbeek	11
3	Doelstelling actieplan	14
3.1	Algemene doelstelling van het biodiversiteit actieprogramma.....	14
3.2	Verbeteren biotoop Geelgors.....	14
3.3	Versterken biodiversiteit in de bebouwde omgeving	14
3.4	Vergroten draagvlak en besef belang van biodiversiteit.....	15
3.5	De gemeente stelt zich actief op om burgers en bedrijven te motiveren actie te ondernemen.....	15
4	Communicatie	16
4.1	Inleiding.....	16
4.2	Communicatiedoelstellingen	16
4.3	Doelgroepen.....	17
4.4	Interne communicatie.....	18
4.5	Externe communicatie	19
4.6	Communicatieplanning	19
5	Kansen voor biodiversiteit.....	21
5.1	Lopende initiatieven	21
5.2	Biodiversiteitkansenkaart	21
6	Van kans naar uitvoering	22

Bijlage 1: Lopende initiatieven in Hilvarenbeek

Bijlage 2: Kansenkaart verbetering leefgebied Geelgors

Bijlage 3: Hilvarenbeek

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Hilvarenbeek heeft het internationale verdrag Countdown 2010 verklaring ondertekend. Dit verdrag heeft als doel de afname van de biodiversiteit een halt toe te roepen. De gemeente Hilvarenbeek wordt gekenmerkt door een hoge biodiversiteit en spant zich al jaren actief in om deze biodiversiteit te behouden en verhogen. Met de ondertekening van de Countdown 2010 verklaring geeft de gemeente aan dat ze hier zeker mee door gaat, maar ook dat er een extra inspanning geleverd zal worden om de biodiversiteit te verhogen. In dit plan wordt beschreven hoe we deze extra inspanning omzetten in concrete acties.

1.2 Wat is biodiversiteit?

Biodiversiteit is een breed begrip, iedereen heeft er wel eens van gehoord, maar weinig mensen kunnen aangeven wat er precies mee bedoeld wordt. Er bestaan veel verschillende definities van biodiversiteit. De bekendste en meeste gebruikte definitie is die van het "Verdrag inzake behoud van biodiversiteit" (Rio de Janeiro, 1992). In dit verdrag is biodiversiteit gedefinieerd als.

De variabiliteit onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken, dit omvat mede de diversiteit tussen soorten, binnen soorten en van ecosystemen.

Dit is een erg uitgebreide en lastige definitie van het begrip biodiversiteit. In één zin zou je kunnen zeggen:

"Biodiversiteit is de variatie tussen soorten, binnen soorten en van ecosystemen."

Wereldwijd gaat het erg slecht met de biodiversiteit. Uit tal van onderzoeken blijkt dat duizenden soorten planten en dieren uitsterven of met uitsterven bedreigd zijn, ook in Nederland. Volgens onderzoekers zitten we op dit moment in de zesde grote uitstervingspiek die de wereld tijdens haar bestaan heeft gekend. Andere uitstervingspieken werden veroorzaakt door ijstijden of een meteorietinslag (dinosauriërs). De huidige uitstervingspiek wordt echter veroorzaakt door ons, de mens, en dat is nog nooit vertoond. Volgens internationale natuurbeschermingsorganisaties (verenigd in de IUCN) wordt momenteel 40% van alle bekende dier- en plantensoorten met uitsterven bedreigd.

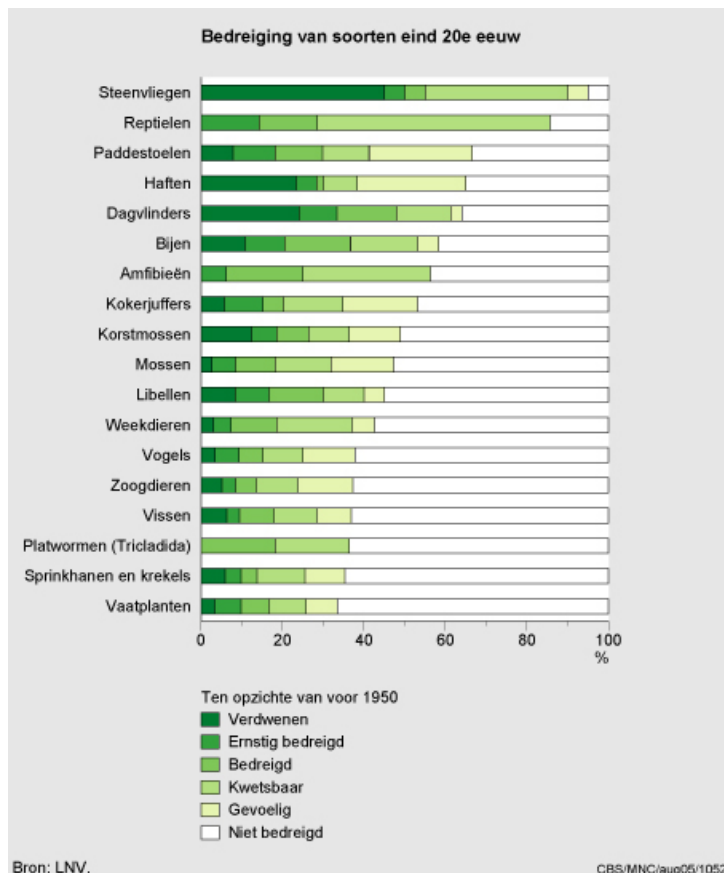
1.3 Is biodiversiteit belangrijk?

De wereldwijde achteruitgang van biodiversiteit is niet alleen erg omdat we daarmee minder mooie en nuttige dieren en planten krijgen, er zijn veel meer gevolgen. Biodiversiteit is de pijler van al het leven op aarde. Biodiversiteit is de biologische levensverzekering van de mensheid, zoals Jan Pronk ooit zei. Biodiversiteit vervult tal van ecosysteemfuncties zoals:

- Regulatie (bv waterzuivering en klimaatverandering).
- Productie (bv landbouw, visserij, gezondheidszorg).
- Informatie (bv menselijk welbevinden).

Biodiversiteit heeft een belangrijke economische waarde. Dit is één van de redenen waarom de gemeente Hilvarenbeek zich duidelijk als een groene gemeente profileert. Voorbeelden van economische waarde van biodiversiteit zijn:

- Biodiversiteit bevordert gezondheid en kwaliteit van het leven.
- Dankzij biodiversiteit ontstaat een aantrekkelijke gezonde leefomgeving waar mensen graag wonen en werken.
- Recreatie en toerisme worden aangetrokken door gebieden met een hoge biodiversiteit.
- Productie uit landbouw en veehouderij.
- Biodiversiteit zorgt voor een bufferende werking (bv water, vervuiling, luchtkwaliteit).
- Biodiversiteit is het natuurlijk kapitaal van de maatschappij. Van de rente kun je gemakkelijk leven maar op dit moment gebruiken we ook het kapitaal.

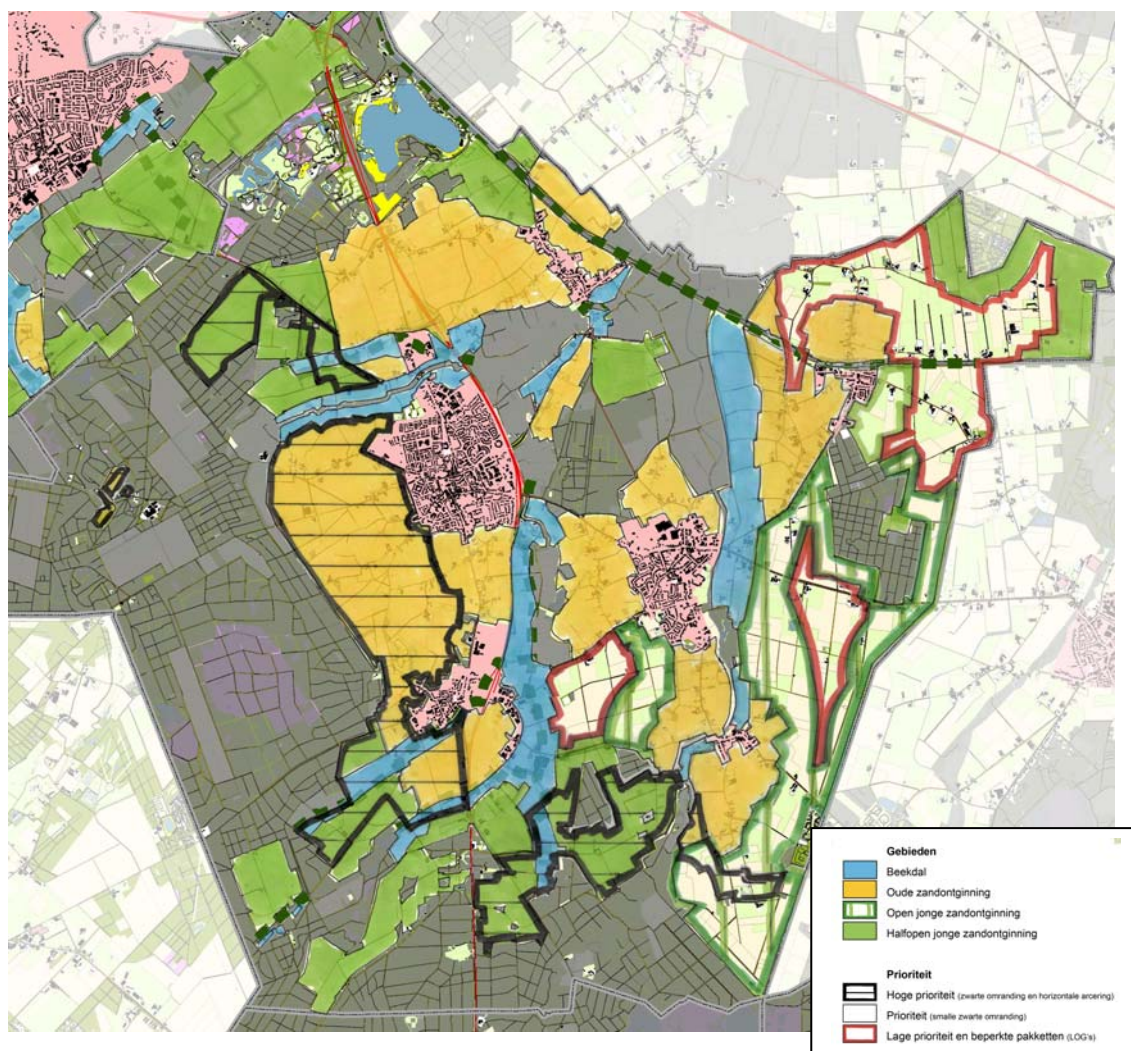

In figuur 1.1 is te zien dat in de laatste 50 jaar de biodiversiteit in Nederland sterk is afgenomen. Per soortgroep is aangegeven wat hoeveel procent van de soorten in een soortgroep bedreigd of zelfs uitgestorven is. Bij steenvliegen is te zien dat bijna de helft van de soorten in 50 jaar tijd uit ons land verdwenen is. Bij reptielen is duidelijk te zien dat vrijwel alle soorten bedreigd zijn.

2 Biodiversiteit in Hilvarenbeek

2.1 Landschap

De biodiversiteit in de gemeente Hilvarenbeek wordt door een belangrijk deel bepaald door het landschap. Landschappen vormen de basis voor de aanwezige biodiversiteit of de potenties voor bepaalde soorten of ecosystemen in een gebied. Het landschap van de gemeente Hilvarenbeek is onder te verdelen in een aantal verschillende landschapstypen. In dit hoofdstuk wordt per landschapstype kort beschreven wat de huidige en potentiële waarde van het landschapstype voor biodiversiteit is. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de indeling van landschapstypen die is opgesteld voor het stimuleringskader Groene en Blauwe Diensten (fig 2.1).

Figuur 2.1: aanwezige landschapstypen in de gemeente Hilvarenbeek afkomstig van de uitvoeringskaart fijne dooradering stimuleringskader groenblauwe diensten. Prioritering heeft betrekking op het stimuleringskader groenblauwe diensten, niet op biodiversiteit. (Bureau Praedium, 2009)

De landschapstypen volgens deze indeling zijn:

- Bestaand bos en heidegebied.
- Beekdal.
- Open jonge zandontginning.
- Halfopen jonge zandontginning.
- Oude zandontginning.

2.1.1 Bestaand bos- en heidegebied

Bij het woord biodiversiteit denken veel mensen meteen aan de bossen en heidevelden. Dat is logisch, de biodiversiteit is daar vaak het grootst. Bos- en heidegebieden in Hilvarenbeek zijn Landgoed de Utrecht, Landgoed Gorp en Rovert, Landgoed Annina's Rust, Turkaa, Rovertse heide, Het Stuk, Nestven, Rovers Ven en de Huisvennen. De bossen bestaan grotendeels uit naaldbossen die zijn aangeplant voor de houtproductie. Deze functie heeft echter grotendeels plaats gemaakt voor een natuur en recreatiefunctie. Het beheer van de bossen is dan ook veranderd van puur productiegericht bosbeheer naar geïntegreerd bosbeheer waarbij houtoogst slechts één van de doelstellingen is. Op de landgoederen zijn behalve naaldbossen ook oude loofbossen te vinden met soorten als Beuk en Zomereik. Rond de landhuizen zijn parkachtige bossen aangelegd die een hoge soortenrijkdom herbergen. De bosgebieden in de gemeente Hilvarenbeek worden op een aantal locaties afgewisseld door heidevelden. Deze heidevelden vormen een bijzonder ecosysteem met tal van bijzondere soorten. In het verleden was het areaal aan heidegebieden in de gemeente Hilvarenbeek veel groter dan dat nu het geval is. Veel heidevelden zijn in de loop van de 19de en 20ste eeuw ontgonnen om er landbouwgrond van te maken. Andere heideterreinen zijn ingeplant met naaldbomen voor houtproductie. Beekdalen vormen een bijzonder element binnen de bestaande bosgebieden, deze worden echter als apart landschapselement beschreven.

Enkele karakteristieke soorten van bos en heide gebieden (niet altijd (meer) aanwezig)		
Fauna		Flora
Geelgors	Venwitsnuitlibel	Klokjesgentiaan
Nachtzwaluw	Eekhoorn	Bosanemoon
Goudvink	Bunzing	
Boomleeuwerik	Gewone baardvleermuis	
Heideblauwtje	Levendbarende hagedis	
Nachtpauwoog	Heikikker	
Kleine ijsvogelvlinder	Vinpootsalamander	
Gentiaanblauwtje	Hazelworm	
Bandheidelibel		

2.1.2 Beekdal

Het grootste en meest bijzondere beekdal in de gemeente Hilvarenbeek is het dal van de Reusel. Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere beekjes het Spruitensstroompje, de Hoogeindsche beek, Roodloop, Aalst, Hilver, Roversche Leij, Poppelsche Leij en de Oude Leij. Een groot deel van deze beken is (deels) gekanaliseerd. Hierdoor is van de oude meanderende beeklopen niet veel meer terug te vinden in het huidige landschap. Het deel van de Reusel nabij het gehucht Dun op landgoed de Utrecht vormt hierop een fraaie uitzondering. De beek die op die plek bekend staat als de Hertgang, meandert hier door een gevarieerd loofbos. De beekdalen worden momenteel vrijwel volledig gebruikt als agrarisch gebied, zowel voor akkerbouw als grasland. In de oorspronkelijke situatie bestonden de beekdalen uit venige moerasgebieden en broekbossen. Dergelijke moerasbossen zijn in de Nederland nauwelijks terug te vinden.

Beekdalen kennen vanwege de grote variëteit aan landschappen en biotopen een hoge biodiversiteit. In de gemeente Hilvarenbeek worden de komende jaren veel maatregelen genomen om met name de Reusel zo veel mogelijk in haar natuurlijke staat te herstellen. Dit gebeurt in het kader van landinrichting de Hilver. Dergelijke projecten zijn een mooie kans om de biodiversiteit in het gebied een flinke impuls te geven.

Enkele karakteristieke soorten van beekdalen (niet altijd (meer) aanwezig)		
Fauna		Flora
Bever	Watersnip	Orchideeënsoorten
Waterspitsmuis	Wielewaal	Spaanse ruiter
Franjestaart (vleermuis)	Wulp	Wateraardbei
IJsvogel	Grote weerschijnvlinder	Drijvende waterweegbree
Beekprik	Moerassprinkhaan	Dotterbloem
Bermpje	Beekrombout	
Grutto	Kamsalamander	
Blauwborst	Boomkikker	
Nachtegaal		

2.1.3 Oude zandontginningen

De term oude zandontginningen heeft met name betrekking op het landschapstype dat vooral te vinden is op de overgang van het beekdal naar de hogere zandgronden. Vaak wordt er gesproken over kleinschalige cultuurlandschappen. Van oorsprong liggen de kleinschalige cultuurlandschappen rond de dorpen en gehuchtjes. Hier liggen de bolle akkers, de zogenaamde essen. Kleinschalige cultuurlandschappen worden getypeerd door de talrijke houtwallen, houtsingels, slootjes, poelen en bosjes. Deze landschappen zijn ontstaan in de vroege middeleeuwen en de kleinschaligheid sluit aan op de landbouwmethoden die de boeren destijds hanteerden. Tegenwoordig is het kleinschalige cultuurlandschap op veel plaatsen verdwenen of sterk gedegradeerd. Hedendaagse landbouwmethoden zijn als gevolg van mechanisatie en kunstmest nauwelijks vergelijkbaar met de landbouwmethoden die tot in de eerste helft van de 20ste eeuw werden gehanteerd. Het kleinschalige cultuurlandschap verloor zijn functie en kleine landschapselementen werden gezien als obstakels en werden daarom opgeruimd.

Op een aantal plaatsen in de gemeente Hilvarenbeek zijn nog delen van het oorspronkelijke kleinschalige cultuurlandschap te herkennen, bijvoorbeeld rond Hilvarenbeek en Diessen. De Hakvoortsche weide geeft een goed beeld van een kleinschalig cultuurlandschap. Door de grote verscheidenheid in biotopen en landschapselementen is de biodiversiteit van kleinschalige cultuurlandschappen (vrij) hoog, er leven veel planten en dieren. Omdat de kleinschalige cultuurlandschappen van oudsher rond dorpen liggen, zijn de planten en dieren die we in deze landschappen aantreffen soorten die veel mensen vroeger associeerden met dorpsranden. Rond de verschillende kernen in Hilvarenbeek zijn nog restanten van het kleinschalige cultuurlandschap aanwezig. Door juist op deze plaatsen het kleinschalige cultuurlandschap te versterken zal de biodiversiteit rond de dorpen toenemen.

In het najaar van 2009 wordt de landinrichting De Hilver ten uitvoer gebracht.

Belangrijk is om na te gaan of kenmerkende landschapselementen door deze ingreep niet op de nominatie staan te verdwijnen

Enkele karakteristieke soorten van oude zandontginningen / kleinschalige cultuurlandschappen (niet altijd (meer) aanwezig)		
Fauna		Flora
Patrijs	Oranjetipje	Gewone eikvaren
Geelgors	Ruige dwergvleermuis	Gele ganzenbloem
Roodborsttapuit	Das	Korenbloem
Ortolaan	Kamsalamander	
Steenuil	Meikever	
Kwartel		

2.1.4 Open en halfopen jonge zandontginning

De Kempen bestaat grotendeels uit hoge zandgronden, doorsneden met beekdalen en her en der moerassen en vennen. Typerend voor de zandgronden is dat ze over het algemeen zeer voedselarm zijn. Van nature vind je op de hogere zandgronden loofbossen met Zomereik, EsBerk, afgewisseld met heide en stuifzanden. Kenmerkend zijn ook de vennen. Deze

uitgestoven kommen vullen zich met regenwater en kennen daardoor een voedselarm en zuur milieu.

De droge zandgronden waren van nature niet geschikt als landbouwgrond. De oorspronkelijk natuurlijke loofbossen van weleer zijn gekapt voor het hout, werden begraasd en er werd hout gesprokkeld. Langzaam veranderde het loofbos in uitgestrekte heidevelden. Deze heidevelden werden vervolgens gebruikt om het vee te laten grazen en heideplaggen te steken voor in de potstallen. De heideplaggen en mest van het vee vormde de basis voor de akkerbouw in de Kempen. De heide was dus van groot economisch belang. Door de introductie van de kunstmest verviel de economische waarde van de heidevelden, er was immers mest in overvloed. Ook verplaatste de schapenteelt zich naar andere landen. Het potstalsysteem was niet langer nodig, de heideplaggen dus ook niet meer. Veel heidevelden zijn met behulp van kunstmest en machines omgezet in grootschalige landbouwgebieden. De biodiversiteit van de jonge zandontginningen is vaak vrij laag, met name in de grootschalige gebieden. Er zijn echter veel soorten die zich prima thuis voelen in dergelijke gebieden, mits er aan een aantal randvoorwaarden wordt voldaan.

Enkele karakteristieke soorten van jonge zandontginningen (niet altijd (meer) aanwezig)		
Fauna		
Geelgors	Grutto	Grasmus
Veldleeuwerik	Kievit	Graspieper
Patrijs	Roodborsttapuit	Steenuil
De jonge zandontginningen zijn in feite een "uitgeklede" versie van het kleinschalige cultuurlandschap. De karakteristieke soorten van het kleinschalige cultuurlandschap kunnen vrijwel allemaal in dit landschap worden aangetroffen indien landschapselementen worden aangebracht. Weidevogels vormen hierop een uitzondering, deze zijn gebaat bij een open landschap.		

2.1.5 De dorpen

Op de kaart in figuur 2.1 zijn de dorpen niet als aparte eenheid benoemd. Voor biodiversiteit is deze categorie echter wel degelijk van belang. Onder de noemer "dorp" wordt in dit geval al het bebouwd gebied verstaan, dus woongebieden, particuliere tuinen, sportparken, volkstuinten en bedrijfsterreinen.

Een dorp wordt door een aantal dier- en plantensoorten gezien als een rotslandschap. Soorten die normaal in rotsachtige streken voorkomen zoeken ook de woongebieden van mensen op. Waar mensen zijn is voor soorten die niet zo kieskeurig zijn wat betreft hun dieet een overvloed aan voedsel te vinden.

Huizen zorgen voor nestgelegenheid en bieden beschutting. De temperatuur is gemiddeld hoger dan in het buitengebied. Huizen en straten nemen warmte op en geven die warmte 's - nachts weer af. Huizen worden verwarmd waardoor ook in de huizen zelf een ander klimaat heerst. Er werd vroeger veel kalk gebruikt als bouw materiaal. Hierop groeien weer bijzondere planten. In de winter wordt zout gestrooid. Planten die normaal in de buurt van zee groeien komen daardoor langs de wegen in de dorpen voor. Zaden worden verspreid via spoorlijnen, kanalen en wegen. En noem zo maar op. Daarnaast brengen mensen om allerlei redenen planten en dieren vanuit andere streken mee die er van nature niet zouden voorkomen en zorgen mensen ervoor dat er door selectie vele dierenrassen en variëteiten aan planten ontstaan. Het dorp vormt zo een bonte levensgemeenschap waarin de meest vreemde combinaties zich voordoen.

Enkele karakteristieke soorten van dorpen en bebouwing (niet altijd (meer) aanwezig)		
Fauna		Flora
Huiswaluw	Boerenzwaluw	Hollandse linde
Huiszwaluw	Gewone dwergvleermuis	Hoogstamfruitbomen
Kerkuil	Laatvlieger	
Ringmus	Steenmarter	
Gierzwaluw		

2.2 De Geelgors als ambassadeur van Hilvarenbeek

Biodiversiteit is een complexe samenhang van soorten en systemen. Als je een bioloog vraagt uit te leggen wat biodiversiteit is krijg je vaak een heel lang en uitgebreid antwoord. Veel mensen hebben echter behoefte aan een duidelijke korte en bondige uitleg. Vandaar dat de gemeente Hilvarenbeek er voor gekozen heeft een karakteristieke diersoort uit de gemeente als symbool te “adopteren”. Aan de hand van deze soort zal vervolgens het begrip biodiversiteit concreet gemaakt worden, toegespitst op de situatie in de gemeente Hilvarenbeek. De geadopteerde soort geeft dus een gezicht aan de lokale biodiversiteit.

Motivatie soortkeuze

In de gemeente Hilvarenbeek komt de Geelgors nog sporadisch voor. Het buitengebied van Hilvarenbeek bestaat uit een afwisseling van bos en heide, agrarisch gebied en beekdalen. Een dergelijk landschap kan een ideaal leefgebied vormen voor de Geelgors. In het verleden kwam deze soort dan ook in hoge dichtheden voor in de gemeente. Helaas is de populatie van de Geelgors in de gemeente tot een minimum beperkt ten opzichte van enkele tientallen jaren geleden. Dit geldt overigens ook voor vele andere soorten in dit gebied. De Geelgors is een daarom een goede en karakteristieke vertegenwoordiger van de biodiversiteit, die in de gemeente Hilvarenbeek thuis hoort.

Soortbeschrijving

De Geelgors is een opvallende vogel, de mannetjes zijn fel geel gekleurd. De vrouwtjes zijn zoals bij vrijwel alle soorten minder kleurrijk. De grootte van de vogel is vergelijkbaar met die van een Vink. Behalve door de opvallende kleur is de vogel ook gemakkelijk te herkennen aan de typische zang. Als je goed luistert herken je het begin van de vijfde symfonie van Beethoven in het melodietje van de Geelgors.

Figuur 2.2: De Geelgors; mannetje links en vrouwtje rechts

Geelgorzen zijn typische vogels voor open en half open landschappen. Met name braakliggende en akkerranden zijn favoriet vanwege de aanwezigheid van tal van onkruidzaden. Het menu van de Geelgors bestaat met name uit zaden, vandaar de robuuste snavel. In het broedseizoen staan echter insecten en hun larven boven aan het menu, vooral de jonge vogels zijn de eerste weken van hun leven afhankelijk van deze eiwitrijke voedselbron. Zaden komen pas daarna in beeld. De Geelgors maakt een nest op of vlak boven de grond. De eieren van deze soort zien er uit alsof iemand ze met een pennetje heeft voorzien van een prachtige tekening, vandaar dat de Geelgors in de streek ook wel bekend staat als “schrèver” (schrijver).

Na het broedseizoen zoeken Geelgorzen elkaars gezelschap op, ze trekken in grote groepen van tientallen vogels waarin vaak ook andere soorten aanwezig zijn richting het zuiden. In het najaar en de winter zijn deze groepen op onkruidzaadrijke en graanakkers waar te nemen waar ze op zoek zijn naar zaden die na de oogst zijn achtergebleven. De Geelgorzen in deze groepen zijn waarschijnlijk niet de Hilvarenbeekse Geelgorzen, die zijn voornamelijk een stuk naar het zuiden afgezakt. Hun plaats wordt dan ingenomen door Geelgorzen uit noordelijke gebieden.

De Geelgors in Hilvarenbeek

Zoals eerder vermeldt komt de Geelgors in de gemeente Hilvarenbeek nog nauwelijks voor. Aan de randen van kapvlaktes in Landgoed De Utrecht komt de soort nog in kleine populaties voor. Verder nog een enkel exemplaar langs een zandweg. Als we het huidige landschapsbeeld vergelijken met dat van 50 jaar geleden is er veel veranderd. Met name kleinschalige landschapselementen die van groot belang zijn voor de Geelgors, zoals kruidenrijke bermen van zandwegen zijn veelal verdwenen. Daarnaast is door een enorme efficiëncyslag en schaalvergroting van de landbouw het voedselaanbod en de nestgelegenheid voor deze soort drastisch afgenomen. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen heeft erg veel nadelige invloed gehad. De laatste jaren is het gebruik wel verbeterd, maar deze verbetering vertaalt zich met name in de effecten van de gebruikte middelen op de gezondheid van vogels en andere organismen (verbod DDT). De bestrijding van insecten en onkruiden vindt echter nog steeds op grote schaal plaats.

Om de Geelgors en een hele reeks van planten en dieren uit diens biotoop het (weer) goed naar de zin te maken in Hilvarenbeek is een pakket van maatregelen nodig:

- Het benutten van kansen voor het terugbrengen en in stand houden van een landschap dat rijk is aan kleinschalige landschapselementen. Het betreft landschapselementen zoals zandpaden met op juiste wijze goed ingerichte bermen, bosjes, hagen, houtwallen, solitaire bomen en akkerranden.
- Zorgen voor beschikbaarheid van voldoende voedsel, zowel zaden als insecten tijdens de broedtijd en zaden (bv graan) na de broedtijd.
- Verder terugdringen van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.

Deze maatregelen kunnen niet los van elkaar gezien worden, het spreekt voor zich dat goede nestgelegenheden zonder voldoende voedsel in de omgeving weinig succes zullen hebben. In het uitvoeringsprogramma zijn de specifieke maatregelen voor de Geelgors en de “meeliftende soorten” verder uitgewerkt.

Het is natuurlijk niet zo dat we in de toekomst alleen maar Geelgorzen willen zien in de gemeente Hilvarenbeek. Biodiversiteit draait juist om de verscheidenheid van soorten en ecosystemen. Daarom is gekozen voor een soort die representatief is voor een grote groep van andere soorten in Hilvarenbeek, de zogenaamde “meeliftende soorten”. Het gaat te ver om alle soorten op te noemen die profiteren van maatregelen die voorgesteld worden ten behoeve van de Geelgors, dat zijn er namelijk vele honderden, misschien wel duizenden als we de insecten mee tellen. Om toch een beeld te geven van soorten waarvan we een toename in Hilvarenbeek mogen verwachten als gevolg van de maatregelen voor de Geelgors een aantal voorbeelden:

- Gele ganzenbloem
- Grasklokje
- Bont dikkopje
- Oranjetipje
- Patrijs
- Roodborstapuit
- Bosrietzanger
- Spotvogel
- Gekraagde roodstaart
- Steenuil
- Levendbarende hagedis
- Hazelworm
- muizensoorten
- Bunzing
- Hermelijn
- Wezel
- Franjestaart

3 Doelstelling actieplan

3.1 Algemene doelstelling van het biodiversiteit actieprogramma

Het biodiversiteit actieplan heeft als doel de biodiversiteit in de gemeente Hilvarenbeek te stimuleren en waar mogelijk is uit te breiden. Dit algemene doel is onder te verdelen in een aantal subdoelstellingen. In de volgende paragrafen wordt beschreven hoe de doelstelling gerealiseerd gaat worden.

De Geelgors is het symbool van de biodiversiteit in de gemeente Hilvarenbeek. Als het aantal Geelgorzen toeneemt als gevolg van het herstel van het biotoop zal dat ongetwijfeld ook een positief effect hebben op tal van andere soorten dieren en planten.

3.2 Verbeteren biotoop Geelgors

De Geelgors komt in de gemeente Hilvarenbeek bijna niet meer voor. Allereerst dient daarom gezorgd te worden dat de basiselementen voor deze soort hersteld worden.

Behoud en uitbreiding biotoop van de Geelgors en meeliftende soorten in de gemeente Hilvarenbeek.

De belangrijkste manieren om dit doel te bereiken zijn het zorgen voor voldoende voedsel en geschikte nestgelegenheden. Zowel het verbeteren van de hoeveelheid voedsel als het zorgen voor extra nestgelegenheden kan plaatsvinden door het uitvoeren van projecten die zijn voorgesteld door het B-team van de gemeente Hilvarenbeek

3.3 Versterken biodiversiteit in de bebouwde omgeving

De biodiversiteit in de bebouwde omgeving is doorgaans vrij laag. Juist in de bebouwde omgeving kan vaak met relatief weinig inspanning veel bereikt worden. Hierbij gaat het dus om plaatsen waar natuur geen doel op zich is. Hierbij valt te denken aan bedrijventerreinen en woonwijken. De gemeente wil juist op deze plaatsen de biodiversiteit stimuleren.

Toename van biodiversiteit in de bebouwde omgeving van Hilvarenbeek, inclusief woonwijken, bedrijfsterrinen, sportparken en nieuwe projecten.

In de bestaande bebouwde omgeving kan dit door ecologisch plantsoenbeheer, het beplanten van overhoekjes, het creëren van nestgelegenheden, het stimuleren van particulieren om hun eigen handelen af te stemmen op biodiversiteit. Bij het uitwerken van nieuw stedelijk gebied wordt biodiversiteit meegenomen in het programma van eisen voor de ontwikkeling van woonwijken en bedrijventerreinen. Op deze manier wordt de biodiversiteit al in de ontwerpfase meegenomen.

3.4 **Vergroten draagvlak en besef belang van biodiversiteit.**

Biodiversiteit is zo diep verweven met ons dagelijks leven dat maar weinig mensen de link leggen tussen hun dagelijkse activiteiten en biodiversiteit. Met het biodiversiteit actieplan wil de gemeente de inwoners van Hilvarenbeek bewust maken van het belang van biodiversiteit en de rol die zij daarin zelf spelen.

Betrekken van burgers bij het onderwerp biodiversiteit.

Het betrekken van burgers bij het onderwerp is een uitdaging die op verschillende manieren kan worden ingestoken. Daarom heeft de gemeente Hilvarenbeek inmiddels een biodiversiteitsteam (B-team) opgericht. Dit team burgers zet zicht in voor biodiversiteitsprojecten in de gemeente. Daarnaast adviseert het B-team de gemeente (gevraagd en ongevraagd) over nieuwe plannen en projecten.

3.5 **De gemeente stelt zich actief op om burgers en bedrijven te motiveren actie te ondernemen.**

Wanneer mensen zich bewust zijn van het belang van biodiversiteit is het van belang om mensen aan te moedigen om hun eigen handelen af te stemmen op biodiversiteit. Voor de een betekent dit het planten van een vlinderstruik, een bedrijf kan kiezen voor milieuvriendelijke grondstoffen, terwijl een agrariër bijvoorbeeld bloemrijke perceelsranden of hagen en bosschages aan kan leggen. Het is belangrijk dat deze initiatieven van de mensen zelf komen. De gemeente wil hierin een faciliterende en stimulerende rol spelen.

Actief ondersteunen en stimuleren van burgers en bedrijven in de gemeente Hilvarenbeek die aan de slag willen met biodiversiteit.

De gemeente dient te fungeren als aanspreekpunt voor andere partijen die aan de slag willen met biodiversiteit. De gemeente kan op tal van manieren ondersteunen bij initiatieven, bijvoorbeeld met financiële middelen, kennis of capaciteit.

4 Communicatie

De Geelgors is gekozen al de ambassadeur van de gemeente Hilvarenbeek! De uitdaging waar de gemeente nu voor staat is het nemen van maatregelen die de Geelgors, en alle meeliftende soorten planten en dieren ten goede komen. Een uitdaging waarvoor de hulp nodig is van inwoners en organisaties binnen de gemeente. In dit hoofdstuk wordt beschreven op welke manier deze andere partijen betrokken kunnen worden.

4.1 Inleiding

De gemeente Hilvarenbeek heeft de Countdown 2010 verklaring ondertekend. Deze verklaring is in het leven geroepen om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. Met het ondertekenen van de Countdown 2010 verklaring heeft de gemeente aangegeven dat ze zich actief zal inspannen om de teruggang van biodiversiteit in Hilvarenbeek om te keren in een verbetering van biodiversiteit. De gemeente gaat hiervoor de medewerkers van de eigen organisatie, maar vooral ook haar inwoners zelf stimuleren om dit te bereiken. In dit communicatieplan wordt beschreven hoe de gemeente om zal gaan met communicatie naar de medewerkers van de gemeente en haar inwoners.

4.2 Communicatiedoelstellingen

In hoofdstuk 5 van dit biodiversiteit actieprogramma is een aantal doelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen vormen tevens het uitgangspunt voor het communicatieplan.

1. Verbeteren biotoop Geelgors

Doel: *De gemeente Hilvarenbeek, natuurbeheerders en agrariërs stimuleren de biotoop voor de Geelgors te herstellen door het nemen van concrete maatregelen.*

2. Versterken biodiversiteit bebouwde omgeving

Doel: *De gemeente van Hilvarenbeek, de inwoners van Hilvarenbeek, lokale natuur- en milieuorganisaties en medewerkers gemeente ondernemen actie om de biodiversiteit in bebouwde omgeving te vergroten.*

3. Vergroten draagvlak en besef belang biodiversiteit

Doel: *75% van de inwoners van de gemeente Hilvarenbeek wordt bereikt met de boodschap wat biodiversiteit is en waarom dat het belangrijk is.*

4. De gemeente stelt zich actief op om burgers en bedrijven te motiveren actie te ondernemen

Doel: *De bevolking en ondernemers van de gemeente Hilvarenbeek zelf stimuleren om initiatieven te nemen om de biodiversiteit te vergroten. Hiervoor heeft de gemeente het Biodiversiteitsteam (B-team) opgericht.*

4.3 Doelgroepen

Het biodiversiteit actieprogramma kent een aantal belangrijke doelgroepen, te weten:

- De bevolking van de gemeente Hilvarenbeek.
- De gemeente Hilvarenbeek.
- De ondernemers.
- De agrariërs.
- Het waterschap.
- De natuur en milieuverenigingen.
- De provincie.
- De regio.
- De recreanten en toeristen.

Voor een aantal doelgroepen zal een aparte communicatiestrategie worden gehanteerd.

De bevolking van de gemeente Hilvarenbeek

De bevolking van de gemeente Hilvarenbeek is een zeer grote en diverse doelgroep die onder te verdelen is in een aantal subgroepen. De communicatie zal zich in bepaalde gevallen richten op specifieke subgroepen. Er is een belangrijke rol weggelegd voor het B-team waar het communicatie betreft. Het B-team heeft in samenwerking met de gemeente een communicatieplan opgesteld om deze diverse doelgroepen te bereiken.

- Inwoners

De grootste doelgroep wordt gevormd door de inwoners. Tot de inwoners behoren mensen uit alle leeftijdscategorieën, geslacht, afkomst, sociaal milieu etc. Wanneer communicatie een dergelijk grote en heterogene groep als doel heeft, zal de boodschap over het algemeen maar een vrij beperkt deel van de doelgroep bereiken. Vandaar dat er ook gericht gecommuniceerd zal worden naar een aantal specifieke subgroepen.

- Ondernemers

Een prettig werkklimaat is belangrijk voor ondernemingen. Denk aan het verschil tussen een niet- en een wel beplant bedrijventerrein. Voor bepaalde bedrijven zal biodiversiteit een duidelijkere invloed hebben op dit ondernemersklimaat dan voor andere ondernemers. Ondernemers kunnen aan imagoverbetering doen door het convenant te ondertekenen, milieuvriendelijk te werken en sponsoring van acties.

- Agrariërs

Boeren zien vaak wel in dat biodiversiteit van groot belang is maar zien het veelal ook als bedreiging voor hun gewassen (bv distels, jacobskruiskruid, bepaalde insectensoorten). Toch zijn staan agrariërs over het algemeen positief tegenover biodiversiteit, een mooi voorbeeld daarvan is het project "Boeren en Biodiversiteit" van de ZLTO. Aandacht voor deze groep is van groot belang, daar zij grote hoeveelheden grond bezitten, waar kansen voor biodiversiteit liggen.

- Natuurverenigingen

In de gemeente Hilvarenbeek is een aantal natuurverenigingen actief (o.a. Vereniging Natuur en Milieu, Vogelwerkgroep Midden-Brabant, Steenuilwerkgroep, Werkgroep Weidevogelbescherming, Stichting Erfgoed Bos, Beekpunge.). Deze mensen hebben vaak goede ideeën om de biodiversiteit te verhogen en willen vaak ook zelf de handen uit de mouwen steken. Inventarisaties, landschapsbeheer, vegetatiekartering en overzetacties van amfibieën zijn daar voorbeelden van.

De medewerkers van de gemeente Hilvarenbeek

Binnen de gemeentelijke organisatie is een aantal medewerkers direct of indirect betrokken bij natuur en biodiversiteit. Biodiversiteit is echter een thema dat voor een groot deel van de medewerkers van belang is. Zo kan iemand die zich bezig houdt met de aanleg van wegen ook kijken waar mogelijkheden liggen voor ontsnippering (werk met werk) en kan een planoloog kennis over flora- en fauna, cultuurhistorie en landschapsstructuren gebruiken als een kans bij het plannen van een nieuwe woonwijk, in plaats van een belemmering bij de uitvoering daarvan.

De gemeenteraad en het college van B&W van de gemeente Hilvarenbeek

De gemeenteraad is de democratisch gekozen vertegenwoordiging van de bevolking van Hilvarenbeek. De raad beslist uiteindelijk of er projecten worden uitgevoerd en waar de prioriteiten liggen. Het is dus van groot belang de gemeenteraad te betrekken bij het biodiversiteitactieprogramma en goed en tijdig te informeren.

De regio

Naast inwoners en ondernemers uit Hilvarenbeek, wil de gemeente zich ook profileren binnen de regio. Het is positief als bewoners, bestuurders en ondernemers elders in de regio zien dat de gemeente Hilvarenbeek zich inspant om de biodiversiteit te behouden en verbeteren. De landschapsambassadeurs van streekhuis Kempenland kunnen hier een eveneens een rol in vervullen.

4.4 Interne communicatie

Communicatie binnen de gemeentelijke organisatie is interne communicatie. Het doel van interne communicatie is de ondertekening van de Countdown verklaring en het thema biodiversiteit bij alle medewerkers onder de aandacht te brengen. Uiteindelijk zou door middel van interne communicatie een verandering van gedrag tot stand kunnen worden gebracht. We vinden het erg belangrijk dat medewerkers biodiversiteit als een kans gaan zien. Hoe dit bereikt kan worden is in onderstaande tabel nader toegelicht.

Doelgroep	Middelen	Doel
Alle medewerkers gemeente	Intranet	Iedere medewerker weet dat de gemeente Hilvarenbeek de Countdown verklaring heeft ondertekend en weet welke soort geadopteerd is.
Gemeenteraad en College van B&W	Rapportages	Door regelmatig een rapportage te richten aan de gemeenteraad en het college van B&W blijven zij op de hoogte van de stand van zaken met betrekking tot het actieprogramma. Deze rapportages passen binnen de bestaande managementcyclus.
Gemeenteraad en college van B&W	Presentatie	Een korte presentatie moet de raad duidelijk maken waarom de gemeente Hilvarenbeek de Countdown 2010 verklaring heeft ondertekend en wat dit betekent voor de gemeente. Deze presentatie zal in het najaar van 2009 door het B-team worden verzorgd.
Gemeenteraad en college van B&W	Vaststellen actieprogramma	Door het college van B&W het actieprogramma te laten vaststellen zal de betrokkenheid van het dagelijks bestuur worden vergroot. Het actieprogramma zal vervolgens ter kennisname in de commissie worden behandeld.

4.5 Externe communicatie

De communicatie tussen de gemeente en de verschillende doelgroepen is externe communicatie. Een van de belangrijkste doelstellingen van het biodiversiteit actieprogramma is het betrekken van de inwoners van de gemeente Hilvarenbeek bij de uitvoering van activiteiten in het kader van dit biodiversiteitactieprogramma. Externe communicatie is dan ook zeer belangrijk en is doorslaggevend voor het succes van het biodiversiteit actieprogramma.

Doelgroep	Middelen	Doel
Algemeen	Logo van de Geelgors	Actueel houden van het project doordat je steeds wordt geconfronteerd met de Geelgors.
Inwoners Hilvarenbeek	Hilverbode VLOH	Regelmatig een artikel in lokale media. Via deze artikelen worden de inwoners van Hilvarenbeek op de hoogte gehouden en uitgenodigd deel te nemen.
Inwoners Hilvarenbeek	www.Hilvarenbeek.nl www.bteamhilvarenbeek.nl/	Via de website van de gemeente kunnen mensen extra informatie over biodiversiteit vinden.
Ondernemers	brief	Het B-team schrijft de ondernemers van de gemeente Hilvarenbeek aan om ze te informeren over de mogelijkheden die de ondertekening van Countdown 2010 biedt voor hun organisatie.
Ondernemers	Deelname B-team	De ondernemersvereniging van Hilvarenbeek wordt gevraagd deel te nemen aan het B-team van de gemeente Hilvarenbeek. In de brief van het B-team aan de ondernemers zal worden gevraagd deel te nemen
Agrariërs	brief	De gebiedscoördinator van het STIKA schrijft de agrariërs van de gemeente Hilvarenbeek aan om ze te informeren over de mogelijkheden die de ondertekening van Countdown 2010 biedt voor hun bedrijf. De gemeente zal hierover met het STIKA in overleg treden.
	Deelname B-team	Een vertegenwoordiging van de agrariërs wordt gevraagd deel te nemen aan het B-team van de gemeente Hilvarenbeek.

4.6 Communicatieplanning

In de vorige paragraaf is aangegeven op welke manier met de verschillende doelgroepen gecommuniceerd zal worden en wat het doel van deze communicatie is. De laatste vraag die beantwoordt dient te worden is wanneer de communicatie plaats zal vinden. Voor een aantal acties geldt dat ze al hebben plaats gevonden, terwijl sommige acties verbonden zijn met vervolgprojecten uit het uitvoeringsprogramma. De tabellen in de vorige paragraaf zijn dan ook niet limitatief maar kunnen indien nodig aangevuld worden met specifieke eisen die voortvloeien

uit de verschillende vervolprojecten uit het uitvoeringsprogramma. In onderstaand overzicht is globaal aangegeven wanneer welke communicatieactie uitgevoerd zal worden.

2009		Doel
Maandelijks met ingang van september	Bijeenkomst B-team	Bespreking projecten in uitvoeringsprogramma, laatste input verwerken
Oktober	Actieprogramma vastgesteld door het college van B&W in oktober 2009	Het actieprogramma is vastgesteld, er kan gestart worden met de uitvoering
September	Publicatie 1 ^{ste} extra biodiversiteit artikel.	Burgers betrekken
September	Start projecten	De verschillende projecten moeten op de rails gezet worden
December	2 ^{de} extra artikel biodiversiteit publiceren. Er wordt naar gestreefd in 2009 twee artikelen te publiceren, dit hangt echter wel af van de voortgang.	Burgers blijven betrekken

5 Kansen voor biodiversiteit

5.1 Lopende initiatieven

Biodiversiteit is een thema dat in veel verschillende initiatieven terug komt. In het najaar van 2008 is in opdracht van de provincie Noord-Brabant een inventarisatie gemaakt van alle lopende initiatieven op het gebied van biodiversiteit in de gemeente Hilvarenbeek. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om al deze initiatieven uitgebreid te behandelen in dit actieplan, daarvoor wordt verwezen naar het rapport dat door de provincie is opgesteld (Van Limpt, P. & L. Potten, 2008). In bijlage 1 van dit actieplan is een beknopt overzicht uit van alle initiatieven opgenomen.

Grofweg kan gesteld worden dat projecten met als belangrijk doel het stimuleren van biodiversiteit met name betrekking hebben op gebieden die zijn aangeduid als natuurgebied. Het gaat dan om de zogenaamde Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Ecologische verbindingzones (EVZ), Groene Hoofdstructuur (GHS), Natura2000-gebieden en Landschapsplan. In dit actieplan wordt als uitgangspunt gehanteerd dat in deze gebieden alles uit de kast wordt gehaald voor biodiversiteit. Dit impliceert dan ook dat het actieplan zich primair richt op gebieden waar biodiversiteit geen doel op zich is.

Om deze gebieden in kaart te brengen en acties te benoemen zijn diverse bronnen gebruikt;

- Bestaande plannen/projectvoorstellen die nog niet opgepakt zijn.
- Ideeën ingebracht door het B-team.
- Succesvolle projecten die elders zijn uitgevoerd.
- Gebiedsbepalende elementen van het landschap te behouden in het kader van uitvoering van de landinrichting.

De acties zijn vervolgens opgenomen in het uitvoeringsprogramma in het volgende hoofdstuk van dit actieplan.

5.2 Biodiversiteitskansenkaart

In 2009 is door het B-team een biodiversiteitskansenkaart voor het leefgebied van de Geelgors opgesteld. Op deze kaart zijn overhoekjes, wegbermen en zandpaden aangeduid die zich lenen voor een ecologische impuls. Het gaat dan vaak om maatregelen zoals het aanplanten van struweel, aanleg kruidenrijke randen, of het in stand houden van bestaande elementen. De biodiversiteitskansenkaart is als bijlage 2 bij dit actieplan opgenomen. Deze kaart laat zien dat er volop kansen zijn om het leefgebied van de Geelgors te verbeteren. De gemeente Hilvarenbeek zal zich hier samen met het B-team voor inzetten. Het B-team doet de komende jaren voorstellen over voor de verschillende locaties die op de kaart zijn aangeduid. Op die manier kunnen er elk jaar een aantal locaties ingericht worden.

6 Van kans naar uitvoering

De volgende projecten worden voorgesteld om de biodiversiteit in Hilvarenbeek te vergroten. Er is gekozen voor een integrale aanpak waar diverse organisaties bij worden betrokken. De genoemde projecten hebben een looptijd van 2010-2015.

* deze projecten zijn ingebracht door het B-team van Hilvarenbeek

	Project	Omschrijving	Trekker	Partners	Kosten	Financiering	opmerkingen
	Omvormen van bosjes en bosranden	Het omvormen van bosjes en bosranden tot zachte (re) overgangen naar zijn omgeving.	Gemeente i.s.m. B-team en de Dienst Landelijk Gebied (DLG)	Terreinbeheerders, boseigenaren (bosgroep), lokale natuurvereniging	€ 4.000 - € 5.000 per jaar	Gemeente Subsidie provincie mogelijk	Door B-teamleden en reeds door VNM-leden op kleine schaal uitgevoerd. In het kader van landinrichting vindt compensatie plaats, dit is nader uitgewerkt in landschapsplan de Hilver
*	Inrichting en beheer bermen en akkerranden	Meer bermen en akkerranden "Geelgorsvriendelijk" inrichten en beheren.. Dat kan door middel van inzaaien, uitrasteren, minder maaien etc.	B-team	Gemeente, ZLTO (Agrarisch Natuurbeheer)	€ 0	Minder maaien levert waarschijnlijk besparing op, in plaats van dat het geld kost.	

	Project	Omschrijving	Trekker	Partners	Kosten	Financiering	opmerkingen
*	Overhoekjes inrichten	Versterken van de biodiversiteit door het beplanten/inzaaien van overhoekjes Beplanting met hoogstamfruit en waar nodig met singelbeplanting en inzaaien met bloemrijk mengsel of graanperceeltjes)	B-team	Gemeente, particulieren	€ 1.000,-- per overhoekje (alleen leveren plantmateriaal), werk door B-team of gemeente	Subsidiemogelijkheden provincie Noord-Brabant	
*	Uitvoering zandpadenplan	Het behouden en terugbrengen van zandpaden in de gemeente Hilvarenbeek. Zandpaden en bermen zijn waardevolle landschapselementen voor tal van soorten	B-team	Gemeente, particulieren	Beperkt,	Weinig extra kosten, deels regulier beheer	Zandpadencommissie heeft al belangrijk voorwerk gedaan.
	Ecologisch beheer openbaar groen	Mogelijkheden bezien voor/ onderzoeken van het verbeteren van onderhoud middels ecologisch beheer van groenelementen.	Gemeente		€ 0	Uit bestaand budget	Buitendienst gemeente Hilvarenbeek een "ecologisch beheer" cursus aanbieden.
*	Ontsnippering gemeentewegen	Ontsnippen van groengebieden middels ecoduikers en ecotunnels	Gemeente			Gemeente	Er moet gekeken worden of dit kan worden ingepast in de reconstructieplannen

Project	Omschrijving	Trekker	Partners	Kosten	Financiering	opmerkingen
Agrarisch natuurbeheer / Groenblauwe diensten.	De agrariërs in de gemeente Hilvarenbeek worden gestimuleerd om biodiversiteit een plaats te geven in hun bedrijfsvoering. De gemeente zal samen met de agrariërs een aantal projecten opstarten. Dit project wordt gekoppeld aan de stimuleringsregeling Groen-Blauwe diensten	Gemeente	Provincie, agrarische natuurvereniging	€ 25.000,-- per jaar	De provincie verdubbelt de financiële inzet van de gemeente	Biodiversiteit inbrengen in regulier overleg met ZLTO
Ecologisch grasbeheer	Het stimuleren van de inzet van grazers voor het beheer van haar terreinen, eventueel ook in de bebouwde kom.	Gemeente	Schaphenhouders	PM	Eigen middelen (beheerbegroting)	
Streekeigen plantgoed	In dit project wordt gefaseerd al het plantgoed dat door de gemeente geplant wordt vervangen door streekeigen biologisch geteeld plantmateriaal. Aanvankelijk zal dit en percentage van het plantgoed zijn, na verloop van tijd zal dit al het plantgoed betreffen.	Gemeente	Boomkwekerijen	PM.	Lichte verhoging van huidig budget plantgoed (beheerbegroting). Meefinancieren in projecten.	

	Project	Omschrijving	Trekker	Partners	Kosten	Financiering	opmerkingen
	Bescherming kwellocaties	Locaties in het buitengebied waar kwel op treed beschermen en ecologisch inrichten.	De veldcoördinator van het Stika	Gemeente, agrariërs			Inventarisaties uitvoeren door bv B-team- en/of VNMLeden. Hierbij dient te worden aangehaakt bij werkzaamheden van het STIKA
*	Tuinen project (biodiversiteit in je achtertuin)	De gemeente stimuleert in dit project de aanplant van autochtoon plantmateriaal in tuinen. Deze soorten dragen bij aan de biodiversiteit bij mensen in de tuin. Daarnaast worden dierenwoningen verspreid.	Gemeente	B-team, natuurverenigingen, ondernemers, boomkwekerijen, tuincentra	€ 20.000,--	Gemeente en provincie	Dit project is reeds op succesvolle wijze uitgevoerd in een aantal Brabantse gemeenten, waaronder de gemeente Boxel, hier informatie opvragen, informatie is tevens beschikbaar op (www.duurzamedr.jehoek.nl) .
*	Ecologisch tuinieren	Inbrengen ecologische elementen in tuinen en ecologisch tuinieren. Voorlichting door medewerkers gemeente, B-team of IVN	Gemeente B-team , VNM, Beekpung e		€ 10.000,--	Gemeente/provincie Waarschijnlijk ook kansen voor sponsoring doorbedrijven b.v. tuincentra).	Reeds uitgevoerd door IVN Geldrop

	Project	Omschrijving	Trekker	Partners	Kosten	Financiering	opmerkingen
*	Verhogen biodiversiteit bedrijventerreinen	Aanbreng nestgelegenheden, poelen, groene daken, ecologische inrichting wadi's etc. Duurzame energie	B-team	Gemeente, Ondernemers, Ondernemersvereniging, parkmanagers	€ ntb	Financiering door ondernemers of via leefgebiedsplan stedelijk gebied provincie.	Het stimuleren van een bijdrage door ondernemers moet door de gemeente worden gefinancierd.
	Biodiversiteit als onderdeel van nieuwe projecten	Biodiversiteit als onderdeel opnemen in programma van eisen uitbreidingsplannen en reconstructies	Gemeente		€ 0	Uit bestaand budget	
	Ecologisch beheer openbaar groen	Verbeteren onderhoud middels ecologisch beheer groenelementen.	Gemeente		€ 0	Uit bestaand budget	
	Biodiversiteit en werkzaamheden gemeente	Vergroten van de kennis over biodiversiteit binnen het gemeentelijke apparaat en stimuleren dat medewerkers van de gemeente biodiversiteit als aandachtspunt in hun werk meenemen.	Het B-team in samenwerking met de gemeente		€ 0	Uit bestaand budget	29 september heeft het B-team het biodiversiteitplan gepresenteerd aan de raad
*	Aanleg plukweiden	Op een aantal locaties binnen de bebouwde kom (bijvoorbeeld toekomstige bouwpercelen), of aan de randen daarvan worden percelen van de gemeente ingezaaid met bloemenmengsel. Voorbijgangers worden	Gemeente	VNM, Beekpunge	€ 5.000,--		Dit project kan eventueel ook buiten de bebouwde kom worden uitgevoerd als onderdeel van het overhoeken project.

Project	Omschrijving	Trekker	Partners	Kosten	Financiering	Opmerkingen
	uitgenodigd hier hun eigen veldboekje te plukken.					
Extra artikelen in lokale media	De gemeente publiceert jaarlijks tenminste 2 "groene" artikelen over biodiversiteit.	Gemeente in samenwerking met het B-team	Hilverbode, VLOH en een nieuwsbrief met de titel 'Biodiversiteit in Brabant'	€	Eigen middelen	
* Biodiversiteit op school	In dit project wordt een lesprogramma gemaakt waarin de link tussen het dagelijks leven en biodiversiteit voor leerlingen duidelijk wordt. Er wordt zo veel mogelijk gebruikt gemaakt van beschikbaar lesmateriaal, aangevuld met lokale informatie en activiteiten.	Gemeente I	Scholen, IVN	€ 1.000,-- eenmalig aan lesgeld en € 700,-- voor voorlichting aan scholen	Er is al een lopend project Natuur educatie op scholen. Hoervoor is € 485, - per school geraamd. Totaal bijna 4 duizend euro. In samenwerking met Natuurmuseum Brabant.	Informatie hierover is te vinden op www.wonderweb.nl
* Website biodiversiteit in Hilvarenbeek	Website van het B-team over de biodiversiteit in Hilvarenbeek	B-team		€ 50,-- per jaar	Gemeente	Kansen voor sponsoring door bedrijven.
Geelgors gezien?	Verzamelen van waarnemingen door scholen en inwoners van Hilvarenbeek en het maken van een stippenkaart met de verspreiding van de Geelgors.	B-team	Gemeente	€	Gemeente Subsidie Provincie (natuureducatie of biodiversiteit)	Kansen voor sponsoring door bedrijven.
* Biodiversiteit wandelingen	Het organiseren van publiekswandelingen en nieuwe thematische wandelroutes als aanvulling	B-team	Zandpadencommissie, VNM, IVN en NME	€	Gemeente Subsidie Provincie	

		op het wandelroutenetwerk					
--	--	---------------------------	--	--	--	--	--

	Project	Omschrijving	Trekker	Partners	Kosten	Financiering	opmerkingen
	Fonds biodiversiteit	Oprichten 'fonds voor biodiversiteit' te beheren door gezamenlijke natuur- en milieugroepen.	Gemeente	Bedrijven en particulieren	€ 15.000/jaar	Subsidie provincie (biodiversiteit)	Door het instellen van een fonds laat de gemeente zien dat er altijd middelen zijn voor goede ideeën van particulieren.
	Aanspreekpunt biodiversiteit	De gemeente zorgt voor één aanspreekpunt waar burgers, bedrijven en organisaties terecht kunnen met vragen met betrekking tot biodiversiteit	Gemeente				

Bijlage 1

Lopende initiatieven in Hilvarenbeek

In het najaar van 2008 is in opdracht van de provincie Noord-Brabant een inventarisatie gemaakt van alle lopende initiatieven op het gebied van biodiversiteit in de gemeente Hilvarenbeek. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van alle lopende initiatieven in de gemeente Hilvarenbeek. Deze tabel is overgenomen uit het rapport "Inventarisatie aanpak biodiversiteit en Countdown 2010" dat in opdracht van de provincie Noord-Brabant is opgesteld (Van Limpt, P. & L. Potten, 2009). Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het hiervoor genoemde rapport.

Beleidsniveau	Naam gebied/project	Tijdsplanning	Initiatiefnemers
EU	Natura 2000 - Kempenland-West	In uitvoering	Fortis, familie Puijenbroek, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap, gemeente Hilvarenbeek, Waterschap de Dommel
Rijk – EHS	Landgoed de Utrecht	In uitvoering	Fortis, Staatsbosbeheer, gemeente Hilvarenbeek, Waterschap de Dommel
Rijk – EHS	Landgoed Gorp en Rovert – Gorp de Leij en omgeving	In uitvoering	Familie van Puijenbroek, Brabants Landschap
EU	Natura 2000 - Landgoed Gorp en Rovert – Roovertsche Heide	In uitvoering	Familie van Puijenbroek, Brabants Landschap
Rijk – EHS	Landgoed Gorp en Rovert – Rovertsvan	In uitvoering	Familie van Puijenbroek, Gemeente Hilvarenbeek
Rijk – EHS	Nestven - herstel	In uitvoering	Bosgroep Zuid Nederland (Nestven I is reeds uitgevoerd, Nestven II is in uitvoering)
Rijk – EHS	Landgoed Annanina's Rust	In uitvoering	Brabants Landschap, Waterschap de Dommel, gemeente Hilvarenbeek
Rijk – EHS	Beekdal de Reusel – Hertgang/Diessen	Uitvoering gestart	Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Waterschap de Dommel, gemeente Hilvarenbeek
Rijk – EHS	Beekdal de Reusel – Diessensebroek/Diessense heide	Planvorming afgerond, aankoop gronden gestart	Brabants Landschap, Waterschap de Dommel, gemeente Hilvarenbeek
Rijk – EHS	Beekdal de Reusel – Het Stuk	Planvorming afgerond, aankoop gronden gestart	, Waterschap de Dommel, gemeente Hilvarenbeek
Rijk – EHS	Beekdal de Reusel – Stroomgebied Hazenloop	Planvorming afgerond, aankoop gronden gestart	Staatsbosbeheer, Waterschap de Dommel, gemeente Hilvarenbeek
Rijk – EHS	Beekdal de Reusel – Den Opslag	Planvorming afgerond, aankoop gronden gestart	Staatsbosbeheer, Waterschap de Dommel, gemeente Hilvarenbeek

Water-schap	Natte natuurparels - Gorp en Roover, Turkaa, De Utrecht, Spruiten-stroompje/ De Gooren, Moergestelse Broek/De Gement, Hoogeindsche beek	Planvorming afgerond	Waterschap de Dommel
Regio	Uitwerkingsplan landelijke regio Hilvarenbeek en Oisterwijk	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek, gemeente Oisterwijk
Regio	Landinrichtingsplan de Hilver	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek, gemeente Oisterwijk, landinrichtingscommissie de Hilver
Regio	Reconstructieplan Beerze-Reusel	In uitvoering	Gemeenten Hilvarenbeek, Goirle, Oirschot, Oisterwijk (Moergestel), Eersel, Bladel, Reusel-De Mierden, Streekhuis Kempenland
Regio	Natuurgebiedsplan Beerze-Reusel	In uitvoering	Zie reconstructieplan
Regio	Pilot het Land van de Hilver	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek, gemeente Oisterwijk, landinrichtingscommissie de Hilver
Gemeente	StructuurvisiePlus	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Koepelplan DOP's – Leefbaarheidsagenda	Plan vastgesteld	Gemeente Hilvarenbeek, burgers gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Bosbeheersplan	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Bermbeheerplan	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Zandpadenplan	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Actie regenton	Project afgerond	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Bestemmingsplan Kern Diessen	Plan vastgesteld	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Bestemmingsplan Kern Esbeek	Plan vastgesteld	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Biodiversiteitsteam	Planvorming gestart	Vrijwilligers, gemeente Hilvarenbeek, is reeds in uitvoering
Gemeente	Ambassadeurssoort de Geelgors	In uitvoering	Gemeente Hilvarenbeek
Gemeente	Actieprogramma biodiversiteit	Planvorming gestart	Gemeente Hilvarenbeek

Ook van onlangs aangestelde Landschapsambassadeurs kan beroep op gedaan worden.

Bijlage 2

Kansenkaart verbetering leefgebied Geelgors Hilvarenbeek

